

моделюванні умов реального поєдинку та використанні двостороннього групового способу навчання. У цьому випадку умовні нападники максимальноточно моделюють дійсний напад, а ті, хто захищається, повинні повністю контролювати нападників.

Учебні поєдинки спочатку проводяться за правилами, які заздалегідь визначені завданням керівника занять, коли обидва партнери знають, хто, що і як повинен виконувати в поєдинку. У «напівобумовленому» поєдинку нападник сам обирає прийоми з групи прийомів, вказаних керівником. Лише після того, як повністю засвоєно програму на етапі вдосконалення технічних, тактичних та психологічних якостей, можна проводити «необумовлені» поєдинки. У такому випадку дії виконуються на максимальній швидкості, кожному з партнерів слід діяти відповідно до ситуації, яка склалася під час поєдинку. При цьому слід пам'ятати, що такі двобої потребують високої дисциплінованості курсантів та постійного контролю з боку керівника занять. Ні в якому разі не можна допускати, щоб діями партнерів керували емоції.

У цілому процес спеціальної фізичної підготовки має закінчуватися діями в реальних «бойових» умовах, з використанням зброї, моделювання погодних кліматичних умов, різних приміщень та транспортних засобів (літака, автобуса, автомобіля, залізничного вагону).

Таким чином, програмування спеціальної фізичної підготовки працівників правоохоронних структур на підставі моделі реального двобою, при постійному контролі керівника занять, дає можливість успішно виконувати оперативно-службові завдання.

Надійшла до редакції 03.01.02

В.В. Глуценко, І.М. Червяков, О.Б. Червякова

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ-ФІНАНСИСТІВ ДЛЯ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Багатогранність діяльності підрозділів органів внутрішніх справ України передбачає забезпечення їх кваліфікованими кадрами фахівців з широкого кола спеціальностей. Один з таких напрямків – фінансово-економічна освіта з урахуванням специфіки діяльності ОВС. Такі фахівці потрібні в ряді провідних служб, зокрема – УБОЗ, ДСБЕЗ та інших. Базовий принцип побудови системи підготовки таких кадрів та її інтегрована форма, застосовані в Національному університеті внутрішніх справ, дозволяють поєднати відповідність загальнодержавним та міністерським критеріям щодо фахівця. Підготовка фахівців-фінансистів для ОВС в Україні ведеться тільки на факультеті економічної безпеки Національного університету внутрішніх справ і до відкриття тут цієї спеціальності МВС користувалося послугами інших вузів.

Підготовка таких спеціалістів, поряд з фахівцями в галузі обліку та аудиту, що здійснюється також на цьому факультеті, може значно полегшити роботу підрозділів по боротьбі зі злочинами в сфері економіки, особливо при розкритті та розслідуванні справ, за якими призначаються ревізії фінансово-господарської діяльності суб'єкта. Цю роботу завжди

виконували фахівці КРУ. Однак, у цієї організації є свої плани роботи, планові та позапланові перевірки. Практично ж виходило так, що значну частку роботи цієї установі завжди «додавало» МВС, після інформації якого КРУ повинно було відкласти планові перевірки і виконувати «замовлення». Робота, звичайно, виконувалась не безкоштовно.

Хоча у штаті, наприклад, обласних УМВС є ревізори і фінансисти вищого ґатунку. На жаль, їх одиниці. Особливо зменшилась їх кількість після відокремлення управління виконання покарань. Як потенційне поле прикладення отриманих знань фахівців-економістів це управління було перспективним для працевлаштування випускників НУВС.

На нашу думку, залучення штатних ревізорів-економістів системи МВС до проведення ревізій за замовленнями оперативних та слідчих підрозділів значно спростить задачу останніх, враховуючи наявність юридичної та спеціальної підготовки випускників-економістів НУВС.

У 2001/2002 навчальному році факультет здійснив вже свій третій випуск фахівців-економістів для ОВС. Зазначимо, на превеликий жаль, не всі 100% з них займають посади за фахом після працевлаштування в ОВС, тобто кадрові апарати не в повному обсязі використовують наявний потенціал.

Базовий принцип побудови системи підготовки фінансових кадрів передбачає три завдання: 1) комплексність; 2) універсализацію; 3) предметну спеціалізацію у межах галузєвої специфіки. Забігаючи наперед, зазначимо, що це потребує відповідної кваліфікації викладачів. Зараз на кафедрі працюють два професори, три доценти, викладачі, всі вони пройшли стажування у відповідних підрозділах МВС.

Зрозуміло, що реалізація трьох принципів, які складають концепцію, можлива лише за умови чіткого визначення спектра професійно-кваліфікаційних вимог до майбутнього спеціаліста-фінансиста. Навчальний план передбачає високий рівень гуманітарної і фундаментальної підготовки. Однак необхідними складовими є професійні знання щодо фінансового, банківського, податкового, страхового права. Ця ланка по-множується самим життям. Наприклад, зовсім недавно було створене казначейство, яке також вимагає особливих професійних знань. Ланкою зловживань в цій структурі зростає. Відслідковування руху потоків державних коштів навіть за один день інколи приводить до абсурду, яким користуються злочинці із сфери казначейства. За день прострочених платежів: «або мені – хабаря, або тобі – стягнення».

Розбудова в країні ринкових відносин безсумнівно викликає зміни як в діяльності виробничої сфери, так і фінансово-кредитної, біржової, страхової тощо. Це вимагає від фахівця-фінансиста знань та вмінь організації фінансового контролю, проведення фінансової ревізії, визначення предмета, складу злочину. Важливе місце в отриманні цих знань посідає судова бухгалтерія. Вивчення її основ, принципів виявлення приписок, порушень правил обліку та звітності, що дають «зелене світло» викраденням та іншим зловживанням – це суттєва сторона підготовки фахівця-фінансиста. Ще більшої ваги набирає вивчення фінансового аналізу – першоснови діяльності фінансиста, в яких закладах він би не працював. Зазначимо, що на відміну від інших вищих закладів освіти, фінансовий

аналіз в НУВС не є «ілюстрацією» практичного прикладання фінансових знань. Для оперативного працівника міліції або слідчого висновки фінансового аналізу становлять важливу складову частину визначення механізму скоєння злочину, основою для здобуття та закріплення доказової бази.

Можна було б тільки перерахувати перелік питань, які входять складовою частиною до процесу підготовки фахівця-фінансиста: банківська справа та організація банківської діяльності; фінансове забезпечення організації експортно-імпорتنих угод; митно-тарифне і нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності; специфіка фінансових відносин, якими опосередковується процес стягнення податків з фізичних та юридичних осіб; методологія визначення вартості об'єктів, що приватизуються; розробка механізмів розрахунків страхового захисту; розробка фінансового механізму забезпечення інвестиційної діяльності, особливо з залученням іноземного інвестора; фінансове забезпечення функціонування товарних, валютних і грошових ринків тощо.

Перелік питань можна значно продовжити. Однак зрозуміло, що цілі підготовки майбутніх фахівців із спеціальності «Фінанси», зміст і форми організації їх навчального процесу повинні відповідати вимогам визначеної концепції. Загальною метою таких вимог є створення системи підготовки фахівця-фінансиста, який би відповідав змісту і формам боротьби з *фінансовою злочинністю*, здійснював би боротьбу з економічною злочинністю, тобто виступав суб'єктом, що забезпечує *економічну безпеку* суспільства. *Фінансова безпека* як складова частина економічної безпеки на сучасному етапі, мабуть, є вирішальною. Відслідковування безперервних грошових потоків потребує глибоких професійних знань спеціалістом не тільки фундаментальних питань своєї майбутньої спеціальності, але його змогу на якісно високому рівні застосувати їх в оперативно-розшуковій, слідчій або ревізійній діяльності.

Тому в НУВС стало правилом вирішувати, *по-перше*, питання узгодження робочих програм гуманітарних, фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін з їх пристосуванням до специфіки майбутньої служби випускника в органах внутрішніх справ. Приведення, так би мовити, «стандарту» до «специфіки».

Деталізація програм курсів йде шляхом відповідності їх основним критеріям фінансової безпеки. *Фінансова безпека* означає стабільний, збалансований розвиток фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної та фондової систем, а також ціноутворення, що характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне зростання і функціонування національної економічної системи.

Стабільність фінансової системи держави визначається: рівнем дефіциту бюджету, стабільністю цін, оптимальністю фінансових потоків і розрахункових відносин, стійкістю банківської системи (як і системи небанківських установ) і національної валюти, ступенем захищеності інтересів вкладників, розміром валютних резервів, розвитком вітчизняного фінансового ринку, станом зовнішньої та внутрішньої заборгованості, величиною дефіциту платіжного балансу України, інвестиційним кліматом.

На фінансову безпеку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. Основним внутрішнім фактором фінансової безпеки залишається правова, організаційна, інституційна незавершеність реформування фінансово-кредитної сфери. Її «доповнюють» такі фактори, як: відсутність досконалих інституційних механізмів і функціональних структур; звуження загального фінансового потенціалу реального сектора економіки; низький рівень вітчизняного фінансового менеджменту; відсутність дієвої системи банківської безпеки тощо.

Всі ці явища стають складовою частиною відповідних курсів, детально висвітлюються викладачами. Результатом цілеспрямованої діяльності викладачів стала розробка необхідного методичного забезпечення щодо вивчення комплексу обов'язкових фундаментальних дисциплін, та дисциплін спеціалізації, контролю рівня якості знань, складання поточних і державних іспитів, проведення наукових досліджень, проходження курсантами ознайомчої, виробничої і переддипломної практик, написання курсових та дипломних робіт.

По-друге, важливою складовою частиною у процесі формування професійних знань курсантів відіграють кваліфікаційні вимоги до фахівця-фінансиста. Вони становлять необхідну умову його плідної праці на будь-якому рівні в структурі ОВС. Ці вимоги втілюються у визначенні змісту основних етапів навчального процесу.

Перший етап становлення фахівця-фінансиста пов'язаний з усвідомленням принципів побудови і функціонування грошово-кредитної та фінансової системи держави, розподільчої та перерозподільчої функції фінансів як на макро-, так і на мікрорівнях. Втілюється ця мета у вивченні таких фундаментальних дисциплін як «Гроші та кредит», «Фінанси», «Бюджетна система України», «Податки та оподаткування», «Банківська справа». Сукупність отриманих знань дозволяє майбутнім фахівцям на практиці застосовувати методологічний інструментарій планування, прогнозування та регулювання фінансового забезпечення управлінських функцій держави та як складової частини – ОВС.

Важливо те, що предметна специфіка цих курсів доповнюється оглядом правових питань, які регулюють відповідні економічні явища. Наприклад, в курсі «Гроші та кредит» як складова частина курсу читаються теми «Правові основи регулювання грошового обігу», «Правові основи кредитної угоди» та «Правові засади банківської діяльності». Ці теми не дублюють курси «банківського права», або «фінансового права», а акцентують увагу на маловивчених питаннях, до того ж пов'язаних з майбутньою діяльністю фахівця.

Другий етап підготовки фахівця пов'язаний з ґрунтовним вивченням функціонування фінансів підприємств, ознайомлення з механізмом фінансової діяльності підприємств різних форм власності. Його ключовими складовими частинами є вивчення: розрахункових та касових операцій; безготівкових розрахунків; джерел грошових надходжень та основних напрямків фінансового забезпечення відтворювального процесу; оцінка вартості капіталу і фінансового стану організацій; кредитування; оподаткування; інвестування та реінвестування прибутку; оцінка рівнів фінансової діяльності і впливаючої з них ділової активності. Підґрунтям для

такого роду знань є, крім вищезгаданого курсу «Фінанси підприємств», курси: «Фінансовий менеджмент», «Інвестування», «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання».

Нарешті, ще один етап пов'язаний з вивченням суто прикладних, практичних дисциплін, таких як «Бюджетний облік та звітність», «Митний тариф», «Валютне регулювання», «Міжнародні валютно-фінансові операції». Ці курси треба розглядати як важливі з точки зору якісного виконання майбутніми спеціалістами своїх функціональних обов'язків.

Взагалі, на нашу думку, всі дисципліни, що викладаються, не можуть бути поділені на «основні» і «неосновні». В системі фінансових наук є три їх види: 1) фундаментальні; 2) інституціональні; 3) прикладні. І завдання кожного навчального плану підготовки фахівця – забезпечити єдність, взаємодію та баланс між ними. Тільки це дає змогу забезпечити замкнений цикл підготовки фахівця-фінансиста з широким кругозором мислення. Неможливо уявити собі фінансиста, який може провести якісний аналіз більшості первинних фінансових документів, що супроводжують основні фінансові потоки, але не знає бюджету держави, надходжень до нього та видатків, бюджетного устрою та бюджетного процесу. Неможливо також бачити фінансиста, який вивчив теорію, але не може відрізнити товарно-транспортної накладної від листка непрацездатності.

Тому найважливіше в реалізації концепції підготовки фахівця-фінансиста для ОВС є досягнення високого ступеня органічного поєднання теоретичної освіти з прикладною професійною діяльністю.

Вирішення цього питання в НУВС досягається інтегрованою системою навчання, завдяки якій курсанти протягом п'яти років навчання паралельно з економічною підготовкою отримують фундаментальну правову освіту на рівні бакалавра права.

Третій етап витікає з перших двох і пов'язаний з організаційно-методичним забезпеченням проведення практики. Причому, практики подвійного роду, одна з яких суто «міліцейська» (тобто праця в райвідділах МВС), друга – суто «економічна» (вона складається з ознайомчої та виробничої). Місцем (базою) проведення економічної практики є фінансові підрозділи підприємств, банки, страхові компанії, податкові органи та інші фінансові структури. При проведенні виробничої практики виникає питання збору матеріалів для написання дипломної роботи, питання свого майбутнього місця приєднання та інші. Всі вони оперативно вирішуються як правило, на користь курсанта, якому факультет іде назустріч.

Нарешті, четвертий етап. Він завершує формування у курсантів наукового кругозору під час захисту дипломних робіт та складання державних іспитів. Цей процес супроводжується наданням методичної та інформаційно-аналітичної допомоги. Слід, також, зауважити, що дипломні роботи захищаються курсантами «двочі»: є відкритий і закритий захист цієї роботи на кафедрі ОРД, де курсанти готують оперативні розробки відповідно теми своєї роботи. Як показує досвід, це дуже важлива обставина і вона корисна для майбутньої діяльності фахівця.

Практика свідчить, що на основі впровадження в навчальний процес положень розглянутої вище концепції створюються і набувають удосконалення необхідні умови для підготовки фахівця-фінансиста в ОВС. Од-

нак, ще далеко не всі питання вирішені, при цьому – по всьому циклу підготовки фахівця – починаючи з набору, у якому не бере участі факультет, і закінчуючи працевлаштуванням за профілем обраної спеціальності.

Слід зазначити, що невід'ємною складовою частиною державної атестації рівня і якості знань повинні бути оцінка ступеня їх відповідності вимогам кваліфікаційної характеристики фахівця, комплексний характер щодо визначення загального рівня теоретичної підготовки та вміння курсанта використовувати набуті знання для розв'язання фахових завдань, моделювання та аналізу ділових ситуацій. Об'єктивної оцінки потребує також спроможність майбутнього спеціаліста визначити причини виникнення неординарної ситуації, її можливі наслідки, уміння застосувати необхідну нормативну базу в процесі прийняття рішення, або запропонувати свій варіант розв'язання проблеми. З'ясування цих питань можливе тільки з урахуванням відгуків про випускників з боку практичних комплектуючих підрозділів, до яких направлені випускники, тобто, налагодження постійного зворотного зв'язку.

Без розв'язання цих питань важко уявити оптимальний план підготовки будь-якого фахівця, в тому числі і фінансиста.

Надійшла до редакції 29.12.01

В.М. Набока

ДОСВІД УЧЕНИХ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ У ВИВЧЕННІ ФЕНОМЕНА ТОРГІВЛІ ЖІНКАМИ В УКРАЇНІ

Торгівля людьми є достатньо поширеним в Україні й у світі видом насильства над жінками. Цей злочин має свої історичні корені, але сьогодні це набуло форми сучасного рабства. Використовуючи сформовану в багатьох країнах нестабільну економічну ситуацію, ріст безробіття, злочинні елементи збільшують масштаби продажу жінок у рабство за кордон. Саме тому, сьогодні як ніколи гостро постає проблема вивчення феномена торгівлі жінками, його механізму, створення нових, науково обґрунтованих заходів для боротьби з цим ганебним явищем [1].

Приходячи піонерами відомчої науки в багатьох галузях, пов'язаних із правоохоронною діяльністю і профілактикою злочинів, учні Національного університету давно займаються проблемою торгівлі людьми. Так, у 1999 р. в університеті була проведена конференція і виданий збірник «Дотримання прав жінок та завдання правоохоронних органів України», у 2000 р. виданий навчально-методичний посібник «Запобігання торгівлі жінками», у 2001 р. неодноразово проводилися круглі столи і конференції, присвячені цій проблемі.

Окремим, значним кроком у вивченні феномена торгівлі людьми в Україні стало проведення на базі Національного університету внутрішніх справ дослідження, що ставило за мету виявлення ступеня залучення організованого злочинності до контрабанди жінок. У ході дослідження було опитано 586 чоловік. З них: потенційних жертв – 434 осіб; жінок, що стали жертвами «білого рабства» – 30 осіб; 102 осіб – експертів з різноманітних служб (МВС, СБУ, прокуратура, Державний комітет з питань охорони